

הלכות שבת סימן שעא רלח באר הגולה

*באם הסית מלבו ואין דעתו לחזור^(א) לביתו בשבת, הרי זה אינו אוסר עליהם. ^גבמה דברים אמורים, בישראל, אבל אינו יהודי, אפילו הלך לשבת בעיר אחרת (ג) אוסר עליהם עד שישכרו ממנו מקומו, דאם הוא קרוב מהלך יום אחד^(ה), שהרי אפשר שיבוא בשבת, אבל (ד) אם רחוק יותר אינו אוסר. ה"לש אומרים, (ה) שגם אינו יהודי אם הלך לשבת (ו) *בחצר אחרת (ז) אינו אוסר. וכן נראה עקר. (ואם בא האיני יהודי בשבת, עין לקמן סימן שפג): ^בבישראל בן חצר זו שהלך לשבת (ב) בחצר אחרת ואין דעתו לחזור בשבת *ואחר כך נמלך בשבת וחזר, (ח) אינו אוסר: ^גאחד מן (ג) השוק שהיה לו בית בחצר ומת והניח רשותו לאחר מבני החצר, אם מת מבעור יום (י) אין הזוכה אוסר, (יא) "שהעורב שמעורב על ביתו מתיר גם מה שירש, *ואם מת משחשבה (יב) אוסר, (יג) אף-על-פי שעורב הזוכה עמהם (יד) אינו מועיל למה שירש אחר כך בשבת: ^ד (טו) טאחד וכן בחבורה שם וסמ"ג ושאר פוסקים ר' הרא"ש ודעתו והשם הראב"ד ורוב הפוסקים שם ז' ברא"ש שם ז' ד' תוב הפוסקים שם ז' שם ראש"ט שם ז' שם בבבא, רוב הפוסקים פירק ב' מהלכות שבת ורא"ש שם

באר הטיב

(ב) בחצר. עין ט"ז שהעלה דגם גבי אינו יהודי יש לדון כן באם ובאי הסית מלבו בערב שבת ונמלך בשבת ובא, ע"ש: (ג) השוק. פ"י מסתמא לא ערב,

באר הלכה

אפילו לא בא היורש לדור שם בשבת נאסר לכל השבת, משום דכיון ששאר במקצת שבת נאסר לכלו, ואם כן פשוט דבעיננו בכל גווי דכיון דנאסר מבעור יום דאי לא הכי אסור, וכן כתב הרשב"א בהקדמה שבת נאסר לכל השבת, ולפי טעם זה ברור דאין לחלק בין בפתקא לבין הסית דעתו בהקדמה. ועל-כן נראה פשוט דאין להקל כשהלך בשבת, אם לא בשעת הדחק אפשר שיש לסמוך על דעת המגן אברהם כשהסית דעתו בהקדמה: * ^{אם הסית וכו'} אף דכסוגיא שם איתא דנאסר בחול אבל בנו לא וכל-שכן אחר, הסוגיא מירי בסתמא, דאמרין קשה להלך לשבת אצל בתו אם הסית דעתו בהקדמה מיריתו אינו מסית שמה מחקוטט עמו כלל, אבל אם הסית דעתו בהקדמה מיריתו לאותו שבת, כגון ששאלוהו ואמר שאין דעתו לחזור לדירתו לשבת זו, אינו אוסר אפילו הלך לשבת אצל בנו, והוא דיון אחר; ואם לא הסית דעתו, כגון ששמעו ממנו שדעתו לחזור בשבת, אפילו בשבת אצל בתו אוסר, דחשבינן לה כאלו הוא בביתו, כל זה מהבאר מדברי הרשב"א בעבודת-הקדש, ומסתברא דגם ברמב"ם מורה דבבתו אפילו בסתמא אמרין דהסית דעתו, דאי לא הכי כמאי מחלק הגמרא בין בתו לבנו, אלא דהוא נקט מלתא דפסיקא באם הסית בפרוש, דהוה מהני בכל אדם, וכן משמע בבאר הגמרא. והנה בחוספת-שבת משמע דלרמב"ם אין שום חילוק בין בתו לבתו, וכן הוא דעת השולחן ערוך לדעתו; ולא נתיירא, דכל הראשונים העתיקו מיקרא דגמרא דלש חילוק בין בתו לבנו; דהרשב"א ומהר"י והסמ"ג והרא"ש והרי"א והרשב"א, ומסתברא דגם הרמב"ם לא יחלק עליהם, אלא דהוא נקט מלתא דפסיקא, כמו שכתב הגמרא, דהוה מהני אפילו בבנו ובאחרים, וכן"ל בשם עבודת-הקדש: * ^{בחצר אחרת. עין בב"א} שהביא דהתוספות חולקים על זה, וכן משמע מהשור, דנאסר אם הלך לעיר אחרת מקליון גם גבי עכו"ם ולא בחצר אחרת, ובפסקי הרא"ש כתב הכי בהקדמה, אחר כך מצאתי בעבודת-הקדש שמוכיח גמרא הכי, גם בספר קרבן נתנאל סמח על פסק זה, והוא די לנו להקל בדעת רבי יהודה ויכנסו שכתב הרא"ש, ואיהו בעיר אחרת דנאסר קאמר ולא בחצר אחרת. אכן בריא"ז המובא בשלטי-הגבורים דעתו הכי, דאפילו בחצר אחרת סתם, ונראה דסבכתו, דאנן מקליון תרי קלי, דנסבד בדעת רבי יהודה דישאל ונכנסים שוין בדבר, וגם נסבד דעיר אחרת ותצר אחרת שוין, אבל על-כ"ל פנים הוא דעת יחידאה, דהתוספות ורשב"א והשור חולקים על זה, ובפוסק לדעת קמיתא בעכו"ם כל גווי אסור. אחר כך מצאתי בבית-מאיר שהביא עוד ראיה מהרא"ש, דבעכו"ם לא אמרין שהסית דעתו, ומפילא בחצר אחרת הוי כאלו הוא בביתו, ונדעתו דשעות-סופר הוא בהרא"ש: * ^{ואחר כך}

שער הציצית

(ב) אחרונים. ובעבודת-הקדש כתב השעם, דהא באמת דירת עכו"ם אינה חשונה דירה, אלא משום גזירה שמא ילמד ממעשיו, ולא גזיר אלא כשהוא בביתו ולא כשהוא בשבת בעיר אחרת: (ו) בית-מאיר ותקד"מ משה ותוספת-שבת וקרבן-נתנאל, ולא כט"ז שמקל גבי עכו"ם אם הסית דעתו^(א). מיהו, אם אנו יודעין בעצמנו שהעכו"ם הסית דעתו מלחוד בשבת לביתו ואחר כך ארע שחזר, יש מקום לומר דאז דינו בישראל ואמרין כיון שהסית, אמנם בתוספת-שבת מצדד לומר דלא חלקו חז"ל בזה כיון דברב הפעמים אין אנו יכולים לסמוך עליו, ונראה דכן יש לדון למעשה, דבישראל גופא גמרא יש תורה ראשונים ודברי להחמיר לאסר בשבת, ונתנאל הסכים עמהם, על-כ"ל פנים בעכו"ם כדאין אין להקל: (ו) פוסקים: (ז) בית-יוסף בשם הרשב"א ומהרא"ש, והעתיקו הגמרא גמרא בבאורי: (ט) הרא"ש ושאר פוסקים:

הלכות שבת סימן שעא

באר הגולה 476

מן החצר (טז) *שמת בשבת, אם ערב, אפלו ירשו אחד מבני השוק אינו אוסר, (יז) ואם לא ערב, אם ירשו אחד מן השוק, *כל זמן שאינו בא לדור עמהם (יח) אינו אוסר, בא לדור בשבת בבית מורישו, (יט) אוסר. ואם ירשו אחד מבני החצר, אם ערב היורש והיה דר עם המוריש בבית אחד, אינו אוסר (כ) אף-על-פי שלא ערב המוריש, (כא) ואם לא היה דר עם המוריש אלא בבית אחר שבחצר, אוסר (כב) אף-על-פי שערב היורש, כיון שלא ערב המוריש. (כג) ואם מבוער יום מת (כד) וירשו אחד מן השוק, הרי זה אוסר, (כה) *למהוהא שפא היורש בבית מורישו בשבת: ה' (כו) *ישראל (ג) וגר שהיו דרים בחצר ומת הגר מבוער יום (כז) והחזיק וישאל אחר בנכסיו, (כח) אפלו לא החזיק (כט) עד שחשקה, אוסר עד שיבטל רשותו (ל) בשאר יורש. מת (לא) משחשקה, אין המחזיק אוסר, שבהת הראשון עומד: ו *אחד מבני החצר שהיה גוסס, (לב) אף-על-פי שאינו יכול להיות בו-ביום, אוסר עד שיבטל

באר היטב

זה"ה באחד מן החצר שלא ערב, ומשי"ה אם מת משחשקה אוסר: (א) וגר, פ"י וערב בידו, וכשמת הגר מבוער יום בטל הערוב שלו וזה ישאל אחר יכול

משנה ברורה

והוא הדין אם היה המוריש אחד מן השוק, תלי גס-בן בערב ולא ערב, אלא (י) סתמא דמלתא כשהוא דר בשוק אינו מערב על הבית שיש לו בחצר, להכי נקט המחבר אחד מן החצר שמת וכו': (טז) שמת בשבת. רוצה לומר, (יח) ולא הניח בני-ביתו בפנית, ואם-כן כיון שמת בטל הערוב, וירשו אחד מן השוק ובא לדור שם בשבת, והוא הלא לא הניח ערוב מבוער יום, אפלו הכי אינו אוסר על בני החצר, (יז) דכיון שהתיר בין-השמשות בערוב המוריש התיר לכל השבת: (יז) ואם לא ערב, גם זה מקרי (יג) שאין לו בני-בית שם: (יח) אינו אוסר. אף דנאסר בתחלת השבת מחמת המוריש שלא ערב עם בני החצר, מכל מקום כשמת ונשאר הבית בלא דיווין (יז) לא חשיבא לאסר: (יט) אוסר. כיון דיש עתה בעלים לדירה, אוסר²⁰ על בני החצר עד שיבטל רשותו, וכדלקמן בסימן שפ: (כ) אף-על-פי שלא ערב המוריש. שבני-ביתו של אדם (טז) מערבין לו שלא מדעתו²¹: (כא) ואם וכו' עם המוריש. אף דגם עתה לא בא לדור בבית שניש, (טז) מכל מקום כיון דיש לו בית באותו חצר שדר בו, ונראה לו להשתמש גם באותו בית שניש, חשיבין כאלו נכנס לדור בו והני דירה בבטלים: (כב) אף-על-פי שערב היורש. לאותו בית שדר בו: (כג) ואם מבוער יום מת. כאן לא חלק בין ערב ללא ערב, דאפלו ערב, כיון שמת מבוער יום בטל ערובו והיו כלא ערב: (כד) וירשו אחד מן השוק. דאלו אם ירשו אחד מבני החצר, (ח) חל הערוב שמינח בשביל ביתו שדר בו גם על בית זה: (כה) והוא שפא וכו'²². לדור בה, והנה לה דירה בבטלים, והוא הלא לא ערב: ה' (כו) *ישראל וגר שהיו דרים וכו'. מקרי (יח) כשערבו ביחד, ולקח אינו אוסר אלא כשמת הגר מבוער יום, שקטל הערוב שלו: (כז) והחזיק וישאל אחר בנכסיו. דאלו החזיק אותו וישאל הדר שם, בכל גווי (יט) מתה, דהרי הוא נשאר יחיד בחצרו, והוא הדין כשלא החזיק אדם כלל בחצר זה בשבת זו דמתה, דהרי אין לה בעלים: (כח) אפלו לא החזיק וכו'. רוצה לומר, אף-על-פי שבת כיון שהתירה התרה, (כ) הואיל והיתה ראויה להחזיק בה מבוער יום והיתה ההתר תלוי ועומד²⁶, שלא היה ברור שתהא מתרת כל השבת²⁷: (כט) עד שחשקה. רוצה לומר, ונכנס (כא) גס-בן לדור בה: (ל) כשאר יורש. רוצה לומר, דחשיבין החובה בנכסי הגר כירש בנכסי אביו (כב) דמהני כשמשל רשות, כדאיתא בסימן שפא סעיף ו, עין שם: (לא) משחשקה, אין המחזיק אוסר וכו'. רוצה לומר, כיון שבבניסת השבת היה מתחמת ערובו של גר, אף דכשמת בטל ערובו, אמרינן כיון שהתירה התרה: ו' (לב) אף-על-פי שאינו יכול

באר הגולה

ועין בט"ז שכתב עליו דלא דק²³, וכבר השיג הגר"א²⁴ וכן שארי אחרונים על תרין פשי"ה, ועין מה שתרין המגן אברהם בסעיף קטן ד, וגם על זה השיג הגר"א, עין שם, ומסתמא קשיא זו הקריח הגר"א דלא כסעיף ב, עין שם. אכן לפי מה שכתב המגן אברהם בסעיף קטן ה מתרין קשיית הב"ח ואין אנו צריכין כלל לתרועה שתרין בסעיף קטן ד, וכן כתב הפתח השקל, עין שם: * שמת בשבת וכו'. דע, דלפי מה שכתב המגן אברהם בסעיף קטן ח, על-כרחיה מקרי הכא שבעת קניסת השבת לא היה צדו גוסס, דאי לא הכי לא חל הערוב כלל כיון שאינו דריו להתקדם כל השבת: אמנם בספר צעיר-אלמגים חולק על דברי המגן אברהם שם כמו שאעתיק שם, ולפי זה מקרי הכא השלחן ערוך בכל גווי: * כל זמן שאינו בא וכו' אינו אוסר. עין במשנה ברורה. והנה המחבר סתם בדעת הרא"ש והתוספות, אכל אין דין זה ברור, והרשב"א בעבודת הקדש וכן בחדושי חולק על זה וסבירא לה דכיון שנאסר למקצת שבת נאסר לכל השבת²⁵, והביאו הרב המגיד, וכן פסק הריטב"א בסוגיא ד'ירוש' מהו שיבטל, עין שם וועין שם בחדושיהם שהביאו לענין 'הלך לשבת אצל בתי' המוקד בריש הסימן, מקרי גמיר דוקא כשהלך מבוער יום, אכל הלך בשבת אפלו אין דעתו לחזור בשבת אמרינן כיון שנאסר נאסר, ומשמע מדבריהם דתלוי זה בזה וקדעת המגן אברהם בסעיף קטן א, ואם-כן רש"י גס-בן דפרש (בדף מז) דמקרי שהלך צורך מבוער יום, סבירא לה גס-בן כענינו בהרשב"א והרשב"א ולא כחוספות והרא"ש; אכן לפי מה שכתבנו בריש הסימן בשם תבית-מאיר וגאון-עקב דחלק בזה, אין הקריח דרש"י: יסבר כהרשב"א והרשב"א. ועין בבאר הגר"א שהענין גס-בן בזה ומשמע דעתו נוטה לדעת הרשב"א, ועל-כן למעשה צריך עיון: * והוא שפא היורש וכו'. הקשו האחרונים: הא כיון דמתחלת שבת היה דירה בלא בעלים ולא היה אוסר דירה על בני החצר, אמאי לא נאסר כיון שהתירה התרה ומהיה דסעיף ב? ויש לומר, דדוקא כסעיף ב שהיה כאן והלך לו מבוער יום, אמרינן שהסית מלכו לחזור בו-ביום, ולכן אמרינן בה אף שארע שחור ובא, כיון שהתירה התרה, מה שאין כן בזה לא אמרינן כלל שהיוש הסית דעתו בעת תחלת קניסת השבת שלא לבוא כלל בשבת לדור בבית נממ"א חדושי רע"א, ע"ש: * אחד מבני החצר שהיה גוסס וכו'. עין מה שכתבנו במשנה ברורה בשם המגן אברהם שכתב בשם הגהת תוספות. ועין בספר צעיר-אלמגים שפסקה מאד על עקר דין זה, וכתב דמדסתמו הטור ושלחן ערוך לעיל בריש סעיף ד דאם מת בשבת, אפלו אם ירשו אחד מבני השוק ולא ערב אותו אוסר, ולא התנו דדוקא כשלא היה גוסס, אלמא דלא סבירא ליה פתגמיה

שער הציון

(י) כסף-משנה בפרק ב: (יא) דאם הניח לא בטל הערוב כלל: (יב) פוסקים: (יג) דאם יש לו בני-בית שם, אפלו אם לא בא היורש לדור בבית גס-בן אוסר, דהרי יש לדירה בעלים, ומה שכתב המחבר 'לדור עמהם' לאו דוקא: (יד) עין בבאר הגולה: (טו) עין בסימן שסז: (טז) חדושי רבי עקיבא איגר בשם תוספות והרא"ש: (יז) ואפלו אם הניח הערוב קדם שמת המוריש, כיון דבעת קנית הערוב דהניח בין-השמשות כבר מת והיה זה הבית שלו, ובג"ל כסעיף ג: (יח) אחרונים: (יט) תוספות-שבת: (כ) אמר: (כא) כדלעיל בסעיף ד, וכן משמע בפרי-מגדים: (כב) ורוצה לומר, דאף-על-גב דאי בעי האי זוכה לערובי מבוער יום לא היה יכול לערב דהרי אז היה הגר צדיק חי, אפלו הכי מהני בה בטל, כמו יורש שניש נכסי אביו שמת מבוער יום ולא ערב אביו אפלו הכי מהני בטלול של יורש, כן הוא הדין בזוכה זה [גמרא]:

הלכות שבת סימן שעא

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק יט]

בין ד'יש עצה בעלים לדיקה, אוסר²⁰.

(20) ובטעם הדבר שאין אומרים 'שבת שהותרה הותרה', ביאר המג"א (ס"ק ה) שבירוש מן השוק שמעולם לא דר בחצר זו, אין אומרים שהסיוח דעתו מלבוא בשבת, אלא חוששים שיבוא, ולכך לא חל דין 'שבת שהותרה הותרה' [ראה בביה"ל לעיל ד"ה ואחר כך, מה שכתבנו בענין זה]. אמנם, הקשה הרעק"א (הגהות לשו"ע) על טעם זה, שכיון שבכניסת שבת עדיין היה המוריש חי, ולא עלה כלל בדעת היורש שמא המוריש ימות וירשנו, אם כן דאי הסיח דעתו מלבוא. אלא כתב שהטעם שאין לומר 'שבת שהותרה הותרה', הוא שכיון שבכניסת שבת היה אסור לטלטל בגלל שהמוריש לא עירב [וכשמת בשבת הותר בטלטול מדין דירה בלא בעלים], לכך כשבא היורש לדור בשבת אוסר, ורק באופן שמת המוריש בערב שבת וירשו מבעוד יום לא הסיח היורש את דעתו.

[משנ"ב ס"ק כ]

שכני-ביתו של אדם מְכַרְבִּין לוֹ שְׁלָא מְדַעְתּוּ²¹.

(21) ואפילו מפיתו של בעל הבית, כתב לעיל (סי' שסו ס"ק יא-יב) שיכול היורש או אחד מבני ביתו לערב כל שרגיל בעל הבית לערב, ואפילו באופן שאינו אוסר. ואם אוסר, כתב לעיל (סי' שסח ס"ק ד) שיש מקילים שגם שאר בני החצר יכולים לערב אפילו שלא בירידתו, ואפילו מפיתו.

[משנ"ב ס"ק כה]

והוא שְׁבָא נְכוּ²².

(22) אבל אם לא בא לדור אינו אוסר, אף שהיתה הדירה שלו כבר מערב שבת. וכתב החזו"א (או"ח סי' פח ס"ק ד), שאינו דומה לישראל שהלך לשבות בעיר אצל בנו, שפסק השו"ע (ס"א) שאם לא הסיח את דעתו מלחזור הרי הוא אוסר, ומשמע שאוסר עד טרם ששב לביתו, משום שדוקא באופן שכבר דר בחצר ועכשיו יצא מביתו, כל שלא הסיח דעתו מלחזור נחשב לדירה שיש בה בעלים ואוסר, אבל יורש שלא דר מעולם בחצר, אף על פי שלא הסיח דעתו מלבוא, כל זמן שלא בא לדור שם נחשב לדירה בלא בעלים.

[ביה"ל ד"ה ואם מת]

ועין בט"ז שְׁבָא עָלָיו דְּלֹא נִקְדָּשׁ, וכבר הָשִׁיג הַגֵּן"א²⁴.

(23) שפירש, שמדובר שהמת לא עירב, ולכך לא שייך בזה דין 'שבת שהותרה הותרה', שהרי אין כאן מתיר אלא רק שאין אוסר, ורק כשמערב שיש מתיר, שייך דין הותרה.

(24) שהרי בישראל שהלך לשבות בחצר אחרת ואין דעתו לחזור

בשבת, ואחר כך נמלך בשבת וחזר, פסק השו"ע (ס"ב) שאינו אוסר משום שבת שהותרה הותרה, אף על פי שאין שם מתיר אלא רק שאינו אוסר, והוא הדין כאן אף על פי שאין מתיר, חל דין 'שבת שהותרה הותרה'.

[ביה"ל ד"ה כל זמן]

דכיון שְׁנָאסֵר לְמַקְצֵת שְׁבֵת נֶאֱסֵר לְכָל הַשְּׁבֵת²⁵.

(25) דעת החזו"א (או"ח סי' פח ס"ק ה) שאין דין 'שבת שנאסרה נאסרה'. ומה שאמרו בגמרא (עירובין ע, ב) 'כל שנאסר למקצת שבת נאסר לכל השבת', היינו רק לענין שאי אפשר לערב עירובי חצרות בשבת, ואי אפשר לבטל רשות בשבת. והוכיח דבריו מהגמרא (שם ב, א) שמוחיצות הנעשות בשבת מתירות לטלטל, ואין אומרים 'שבת שנאסרה נאסרה'. ובדעת הרשב"א והריטב"א ביאר החזו"א (שם ס"ק א), שאין זה מטעם 'שבת שנאסרה' כפשוטו, אלא משום ששם דיורים האוסרים נקבע בכניסת השבת לכל השבת. אולם לדעת המג"א נראה שהוא מטעם 'שבת שנאסרה' כפשוטו [ואת ראיית החזו"א יש לישב על פי דברי ההשלמה בהשגותיו על הרמב"ם (פי"ז מהל' שבת הל"ד), שכשלא היתה מחיצה לא שייך דין נאסרה כיון שלא היה כלל רשות, ורק כשהיתה מחיצה שלא הותרה לטלטל אומרים 'שבת שנאסרה נאסרה'].

[משנ"ב ס"ק כח]

והנה הִתְרַת תְּלוּי נְעוּמָד²⁶.

(26) מדין זה הוכיח הרעק"א (סי' שלט על מג"א ס"ק ו), שהמוצא דבר הפקר בשבת, שאינו מוקצה ואין בו איסור טלטול, מותר לזכות בו ואין בזה משום מקח וממכר, שהרי אם היה אסור להחזיק בנכסי הגר שמת שהם הפקר משום מקח וממכר, אם כן החצר אינה עומדת ליאסר בשבת כי אסור לזכות בה ומסתמא גם לא יחזיק בה אדם בשבת, ונאמר 'שבת שהותרה הותרה'. וכן כתב הפמ"ג (כאן א"א ס"ק ז) שמתר לזכות בנכסי הגר בשבת, ואין זה דומה למקח וממכר, כיון שאינו זוכה ומקנה בשבת. והרעק"א סיים שצ"ע לדינא.

[משנ"ב שם]

שְׁלָא הִיא קְרוּר שְׁתֵּהָא מְתַרְתָּ קַל הַשְּׁבֵת²⁷.

(27) והט"ז (ס"ק ה) ביאר, שכיון שהישראל יכול להחזיק מבעוד יום, אף על פי שלא החזיק עד שחשיכה, נחשב כאילו החזיק מבעוד יום. והרמב"ם (פ"ב מהל' עירובין ה"ח) כתב, שדין גר שמת דומה ליורש, שכשם שבירוש אין אומרים 'הואיל והותרה הותרה' [ראה ביה"ל ד"ה והוא, מה שביאר בזה], כך גר שמת זוכה הישראל בנכסיו, אין אומרים 'הואיל והותרה הותרה'.

